

הלכות המצויות לערב פסח שחל להיות בשבת שנת תשפ"ה

תזכורת שעון קיץ משתנה בלילה שבין חמישי לשישי שעה אחת קדימה (כ"ח אדר).

דבר העורך

בית ההוראה 'אוהב שלום' משמש כאבן השתייה לכל תושבי ירושלים הצמאים לדבר הלכה באנו לתמצת את ההלכות הנוגעות לליל הסדר שחל להיות בשבת, תקותינו שלא תצא תקלה מתחת ידינו אמן.

חמישי בלילה לאחר תפילת ערבית ומברך 'על ביעור חמץ', ויכוין בברכה על השריפה למחרת ועל מה שיבער לאחר סעודת שבת (שו"ע תמ"ד-א. כה"ח תלב-טו. חזו"ע-מא. משנ"ב תלב-ג). ואחר הבדיקה יעשה ביטול לחמץ, ואין לאכול חצי שעה קודם זמן הבדיקה יותר משיעור כביצה פת או מזונות, וכן אין להתחיל במלאכה, ובכור המתענה ראוי שיטעם מעט בכדי שיבדוק בישוב הדעת (משנ"ב תלא-ו. כה"ח-טו. הלי"ע א-שח). שחל לבדוק בליל שישי יבדוק ביום שישי בבוקר עם נר בברכה עד השקיעה, ויבטל את החמץ (שלא ראה) במשך כל שעות היום (שו"ע-תלה-א. משנ"ב-ד).

הצנעת החמץ שנשאר

מאחר ומשיירים חמץ לצורך אכילה ביום שישי, מבערים הכל קודם השבת ומשיירים מזון שתי סעודות, ויש להצניע את החמץ בכדי שלא יתפזר ויצטרך שוב בבדיקה (כה"ח תמד-ג. משנ"ב-ג. יחו"ד א-צ-ב).

יום שישי-י"ג ניסן

השכמה לתפילה

אף שבכל שנה יש ענין גדול להשכים בערב פסח (באה"ט תכט-ג. משנ"ב-ג) בשנה זו אי"צ להשכים ביום השישי, שלא נאסר החמץ בו ביום (ומשכימים בשבת כמבואר להלן) (חוק לישראל-ד).

שמו"ת אחר התפילה

טוב שיקרא מיד אחר התפילה שמו"ת של פרשת 'צו', קודם שיטרד בהכנות השבת והחג (רמ"א תכט-ב. משנ"ב-יב. כה"ח-לט / מב).

שריפת חמץ / ביטול חמץ

יש לשרוף את החמץ יחד עם הלולב ומיניו עד שעה 11:20, בכדי שלא יבואו לטעות בשאר השנים, ואין בזה משום בל תשחית, וישרוף לכל הפחות כזית חמץ, ובדיעבד יכול לשרוף כל היום עד שקיעת החמה של ערב שבת (שו"ע תמד-ב). ונהגו לומר את נוסח שריפת חמץ המיוחס לחיד"א (תשו' והנהגות ב-ריא). והמשיירים חמץ לאכילת שתי הסעודות הראשונות אין אומרים את הביטול ביום שישי אלא בשבת בבוקר, כיון שיש חמץ שידוע לו שמשיירו (שו"ע תמד-ו. כה"ח-כג. משנ"ב תמד-י / כב). אומנם מי שאוכל בשבת מצות מטוגנות ולא משייר חמץ, רשאי לומר את הביטול גם ביום שישי וגם בשבת בבוקר (יחו"ד ה-לא-יא, חזו"ע-קטז. אול"צ ג-ז-טז).

אכילת חמץ לאחר השריפה

מותר לאכול חמץ כדרכו בערב שבת עד סוף זמן אכילת חמץ למחרת בשבת בבוקר, וכן למכור בחניות חמץ בכל שעות היום ויש שנהגו להימנע מלאכול חמץ שלא יבואו לטעות בשאר שנים ואין לחוש לכך (פרי השדה ג-קפז).

שבת הגדול-פ' ויקרא ז' ניסן

דרשת שבת הגדול

אף שבכל שנה שבת הגדול היא הסמוכה לפסח, מ"מ כיון שהלכות פסח מרובות וצריך שהחכם ידרוש בהלכות פסח בשבת זו ויספיקו להכין צרכי החג לפיכך מקדימים לשבת זו (משנ"ב-תכט. וסי' תל-ב. כה"ח-ג-ד. בא"ח צו-ה. חזו"ע פסח-רנב).

הפטרה

מפטירין את הפטרת פ' ויקרא "עם זו יצרתי לי" (ישעיהו מג-כא) אולם את הפטרת 'שבת הגדול-וערבה (מלאכי ג-ד) יקראו בשבת שחל בה ערב פסח (ברכ"י תל-א. יב"א ד-או"ח-לט. חזו"ע-רנז).

קידוש לבנה

יש להזדרז לברכה במוצ"ש (פ' ויקרא) מחמת הטרדות של ערב פסח, ובמוצ"ש הבא סוף הזמן הוא יו"ט.

יום חמישי-י"ב ניסן

מכירת חמץ

יש להזדרז לעשות אצל הרב 'מכירת חמץ' וזמנה עד יום שישי (יג' ניסן) בשעה תשע בבוקר קודם זמן שריפת חמץ, בכדי שלא יבואו לטעות בשאר השנים, ואין להשתמש עם שטר מכירה משנים קודמות מכיוון שזמן המכירה בהם הוא ב"ד, ויש מציינים בשטר שהכל נמכר חוץ ממזון שתי סעודות (שבה"ל ט-קטו). ואין מניעה שהמכירה תחול בשבת בבוקר כיון שהקניין נעשה בערב שבת (וביום השבת כט-ג. שבה"ל ט-קטו. משפט המכירה-קפה) והמקדימים לעשות בכל שנה מכירה ביג', יש לעשותה ביום חמישי (משנ"ב תלו-לב). (ניתן להירשם למכירת חמץ דרך בית ההוראה בט"ל 0504-190-185).

תענית בכורות

בשנה זו שערב פסח חל בשבת לא ניתן להתענות בשבת, ולכך מעיקר הדין אי"צ הבכורים להתענות (משנ"ב תע-ז. אול"צ ג-יב-ג) אולם נהגו להתענות ביום חמישי (שו"ע תע-ב. ר"פ ג-לה) ואין מתענים ביום שישי מפני כבוד השבת (כה"ח תע-כ) ויש להקדים את התענית ליום חמישי, ומכיון שהצום דחוי ניתן להקל בשמיעת סיום דרך הטלפון, וכן לפטור הנקבות מלהתענות, ולפטור אב המתענה בשביל בנו, ויש להקל בעשיית סיום על מסכת משניות אף שבשאר שנים אינו פוטר אחרים באופנים אלו, וצריך שישתתף בפועל בסיום ויבין את הסיום וישתתף בסעודה שבביה"כ או שיביא מביתו תקרובת לאכול שם (משנ"ב תע-ג. בא"ח צו-כה. חזו"ע-רח-ריא. יב"א ד-מב-ב-ג. יחו"ד א-צא-ג. מקראי קודש ב-כג).

בדיקת חמץ / ביטול החמץ

כשחל יד' בניסן שהוא ערב פסח בשבת אי אפשר לבדוק חמץ בליל שבת מפאת שאסור לטלטל את הנר, ולכך מקדימים את הבדיקה ליום

יש לשייר חמץ החפץ לאכול ביום שישי עד שבת בבוקר בשעה עשר שזה סוף זמן אכילת חמץ, והחכם עיניו בראשו לקנות כמות מועטת באופן שיאכלו הכל, וטוב לקנות פיתות שאינן מתפוררות.

אכילת מצה בערב שבת

מעיקר הדין מותר לאכול מצה בערב שבת עד למחרת בשבת בבוקר בעלוה"ש, ויש מחמירים מליל שבת (ר"פ ג-א"ח-כז. בא"ח צו-כו) והעיקר להקל, אף לנוהגים בכל שנה להחמיר באכילת מצה מר"ח, ואי"צ התרה, וכן מותר לאכול חסה בערב שבת (משנ"ב תעא-יב. כה"ח-כב / כז. חזו"ע קצו / רנט. אול"צ ג-יד-א. יב"א ו-א"ח-לט-ג).

עשיית מלאכה / תספורת

מותר לעשות מלאכה אחר חצות ולהסתפר עד סמוך לשבת, ולהגעיל כלים כל היום, מאחר ואינו ערב פסח ממש (נט"ג-צא. חזו"ע-רנה).

בישול בכלי פסח

יש לבשל את המאכלים לשבת בכלי פסח, בכדי שלא יצטרכו להדיח את הכלים בשבת לאחר הסעודה כיון שאין הדחה זו לצורך שבת, ואין להביא את הסיר אל השולחן שאוכלים עליו חמץ, ויש המשתמשים בסירים חד פעמי וכיו"ב ולאחר השימוש זורקים לפח (שו"ע תמד-ג. משנ"ב-יג. חזו"ע-רנה).

אפיית מצות מצווה

אף שבכל שנה לכתחילה יש עניין לאכול בליל הסדר ממצות הנאפות בערב פסח אחר חצות (חזו"ע-קסז) בשנה זו אופים בערב שבת זכר לשאר השנים, ואין לדקדק בכך, וטוב לבטל הפירורים שמא ישכח לבטלם אח"כ, ואי"צ לומר את ההלל בעת האפייה (שו"ע תנח. משנ"ב ד-ו. כה"ח-ג. מנחת אלעזר א-נט. אול"צ ג-יא בהע' ד).

טבילה בערב שבת

מכיון שיש מחמירים שלא לטבול בחמין בשבת, יש להקדים ולטבול בערב שבת לכבוד הרגל.

הכנת צרכי הסדר

יש להכין מערב שבת כל הדברים שאסור לעשותם בשבת, כגון הפרשת חלה מהמצות, כיוונן שעון שבת, צליית הזרוע, הכנת חרוסת, הכנת הכזייתות של המרור והמצות עבור בני הבית.

ליל שבת פ' צו

מקום אכילת הסעודות

טוב לאכול את הסעודות במקום מיוחד, בחצר או מרפסת, ויפרוס מפה שיוכל לזרקה לאחר השימוש (בא"ח צו-ג).

נזכר שלא בדק חמץ

נזכר בליל שבת שעדיין לא בדק י"א שיטלטל נר ע"י גוי (אבני צדק א-ג. רמ"א רעו-ג). וי"א שיבדוק בליל שבת לאור החשמל ולמחרת באור השמש (שו"ע הרב תלה-ג) וי"א שצריך לבדוק רק אם לא ביטל. (חזו"ע-רנד הע' ב).

שכח למכור חמץ

שכח למכור ונזכר בשבת, יתן במתנה לגוי ע"י קניין המועיל ומועיל קנין בשבת לצורך מצווה (שו"ע תמד-ד. משנ"ב-כ) או שיסמוך על הרבנים שמוכרים עבור מי שלא מתנגד למכירה (שו"ע תמג-ב. חזו"א אהע"ז מה-יא). ויש מקילים לסמוך על הביטול (חזו"ע רנד).

ברכת הלבנה

לכתחילה אין לקדש את הלבנה בליל שבת או בערב יו"ט, אך באופן שנזכר בליל שבת שלא קידש את הלבנה וזה סוף הזמן, יש להקל לקדשה, ולא יעשה ריקוד כנהוג (חזו"ע חנוכה שלה, יב"א ח' או"ח מא ז-).

השכמה לתפילה

מכיוון שיש שאוכלים חמץ בסעודת הבוקר, יש להשכים ולהתפלל בנץ החמה, ולא יאריכו בתפילה, ולאחר מכן לקדש ולסעוד סעודה שנייה עד סוף זמן אכילת חמץ (10:00) ולאחר מכן לנקות את הפירורים. (משנ"ב תמד-ד)

סעודות השבת

ישנם מס' אופנים מהי הדרך הנכונה לקיים את סעודות השבת:

א. בשתי הסעודות הראשונות ניתן לעשותם בפיתות שאינן מתפוררות, ולחשב את הכמות הנצרכת לשתי הסעודות עבור כל בני המשפחה, (שו"ע תמד-א).

ב. לאכול מצות ולברך עליהם המוציא וברכת המזון (חזו"ע-רסב) וי"ח שברכתם מזונות וצריך לאכול כארבע עד חמש מצות כשיעור קביעות סעודה (אול"צ ג-יד ביא"א-א).

ג. יש נוהגים לעשותם ע"י מצה מבושלת מכיוון שאין יוצאים בה ידי חובה בליל הסדר (שו"ע תסא-ד) ואופן הכנתה: בערב שבת להרתיח מרק בסיר ולהורידו מהאש, (שעדיין דינו ככלי ראשון) ואז להשרות מצות שלימות בתוך המרק, וישהה בתוך הסיר לערך 2 דקות עד שהמצה תספוג את טעם המרק, ניתן להשתמש עם רשת של צליית כבד. (שו"ע שיח-ה) ויאכל בכל סעודה שיעור כביצה (אול"צ ג-יד-א. הלי"ש-קצא. חזו"ע-רסב). ואם לא עשה כן מערב שבת י"א שאינו רשאי לעשות כן בשבת (אול"צ ב-ל-ד-ו) ולהלכה רשאי לעשות כן בשבת (יב"א ט-או"ח-קח-קסה).

ד. יש שנהגו לקחת מצה מטוגנת בשמן עמוק באופן שאינה נוגעת בתחתית המחבת, ניתן להשתמש עם תבנית חד פעמי. (משנ"ב קסח-סט. שש"כ א-ע. אול"צ ב-מו-ט) ויש להקפיד לטגנה כשהיא שלימה (שיעור כזית) ומברכים עליה 'המוציא' וברכת המזון (חזו"ע-רסב). ויש חולקים שאין לאכול מצה מטוגנת בערב פסח (אול"צ ג-יג-ג. יד-א).

ביעור החמץ שנשאר

נשאר חמץ לאחר שסיים סעודה שנייה, יש לבערו עד סוף זמן הביעור (11:20) ויש לכך מס' אופנים: א. מפרר את הלחם לחתיכות שהם פחות מכזית וזורה ברוח (חזו"ע-רנח).

ב. יכול לזרוק את הפתיתים שהם פחות מכזית ולא בפח שבביתו אלא בפח הציבורי קודם זמן הביעור (בא"ח צו-ג).

ג. רשאי לזרוק את החמץ הנותר לאחר פירורו ולהשליכו לבית הכסא. (משנ"ב תמד-כא).

ד. יכול לשפוך אקונימיקה על החמץ הנותר, לבטלו מאכילת כלב ולהוציאו מביתו.

ביטול חמץ

קודם הביטול יש לוודא שנשאר לו שיעור של כזית חמץ שיחול על זה הביטול. ולאחר מכן יש לבטל החמץ בשבת (מה שראה ומה שלא ראה) קודם שעה חמישית שהוא סוף זמן ביעור חמץ (11:20) ויאמר את נוסח ביטול: כל חמירא דחזיתיה ודלא חזיתיה דביערתיה ודלא בעירתיה לבטיל ולהוי כעפרא דארעא (שו"ע תמד-ו. משנ"ב-כב) ויש מוסיפים בפעם הג' 'הפקר' כעפרא וכו' (ילקו"י ער"פ שחל בשבת-כ) ויש מנמעים שלא להזכיר הפקר מחשש שלא מפקירים בשבת (אול"צ ג-יד-ב). ויזהיר את כל בני ביתו לומר את נוסח הביטול.

טלטול חמץ

מותר לטלטל חמץ גם לאחר סוף זמן אכילת חמץ מאחר שראוי למאכל בהמה, אמנם לאחר סוף זמן ביעור חמץ אסור לטלטלו משום מוקצה. (משנ"ב תמד-כא).

שטיפת כלי החמץ

המשתמש בכלי חמץ אם יכול לנקותם ביד הנה מה טוב, ואם לאו ידיחם במי סבון בכיור שבאמבטיה, ויצניעם במקום המסומן לכלי החמץ קודם זמן הביעור (משנ"ב תמד-יד. כה"ח כח-כט).

שינה

חשוב לישון בשבת זו בכדי שיהיה לו כח להיות ניעור בליל הסדר ולספר ביציאת מצרים, ואף הנשים והקטנים יזהרו בכך (בא"ח צו-ז) ויש מחמירים שלא יאמר בפיו שהולך לישון בכדי שיהיה לו כח לליל הסדר (שו"ע רצ-א. משנ"ב ד. ס"ח-רסו. כה"ח תמד-מה) ולהלכה יש להקל לומר בפיו שהולך לישון בכדי שיוכל להישאר ניעור בליל הסדר כיון שזה לצורך מצווה (חזו"ע שבת ו-נו. אול"צ ג-קצה).

טבילה במקווה

יש להימנע מלטבול במקווה ביום שבת ובפרט לבני ספרד שאוסרים לטבול במים חמים, ובנוסף יש בזה חשש מכין משבת ליו"ט (קנה בושם ג כב-כג). והמיקל לטבול במים פושרים ולצאת מיד אין למחות בו (חזו"ע שבת ו-פה).

רחיצה

מי שמצטער מאוד אם לא ירחץ במים חמים רשאי לרחוץ גופו במים שהוחמו בדוד שמש, ויזהר מסחיטת שיער, ועדיף שימתין למוצ"ש (שו"ע שכו-א. חזו"ע ו עד-עו. הלי"ע ד-רט).

תפילת מנחה

כיון שצריך לאכול מצה לתיאבון יש להקדים להתפלל מנחה גדולה בשבת, וזמנה חצי שעה אחר חצות היום, בכדי שייסיק לעשות סעודה שלישית קודם שעה עשירית (15:50) ויש להתפלל קודם הסעודה (שו"ע תמד-א. בא"ח ש"ב חיי שרה-יד) ואין אומרים 'צדקתך' (כה"ח תנח-י. משנ"ב תעא-כב. בא"ח צו-ז).

לימוד תורה

יעסוק בתורה וטוב ללמוד מסכת פסחים, וכן יקרא האיגרת של רבי שמשון מאוסטרופולי ויש בזה סגולה גדולה לשמירה (כה"ח תנח-י. משנ"ב תעא-כב).

סעודה שלישית

אף שיש הסוברים שאין חובה לאכול סעודה שלישית בשבת זו, ויש לעסוק בתורה במקום הסעודה. (מג"א מהשל"ה בשם הזוהר) אמנם השו"ע פסק שיש לעשות סעודה זו כבכל שבת ומכיוון שאי אפשר לעשותה ע"י לחם חמץ, או מצה רגילה, (ס"י תמד-א) ישנם מספר אפשרויות לקיימה בהידור.

א. יש נוהגים לחלק את סעודת הבוקר לשתיים ולברך ברכת המזון ולאחר הפסקה (כחצי שעה) נוטלים שוב ידיים ומברכים על עוד כזית לחם ומסיימים עד סוף זמן אכילת חמץ, (10:10) ובזה יוצאים ידי חובת סעודה ג' (משנ"ב תמד-ח) אולם לדעת השו"ע אינו מועיל לעשות סעודה ג' קודם חצות או תפילת מנחה ופיתרון זה אינו מועיל לבני ספרד (שו"ע רצא-ב, כה"ח-י).

ב. יש נוהגים לקחת מצה מבושלת (אול"צ ג-ד-א) ויש מקילים אף במצה מטוגנת (חזו"ע-רסב). אולם אין להשתמש במצות שנאפו שלא לשם מצווה (אול"צ ג-ג-ד. יחו"ד ג-כו).

ג. קציצות ממצה טחונה (קניידלך) כיון שהתפוררו עד פחות מכזית ברכתם מזונות ומעין שלש (משנ"ב תעא-כ).

ד. אם לא מתאפשר לעשות סעודה ע"י מצה יעשה ע"י בשר ודגים ואם גם אינו בנמצא יעשה ע"י פירות ועדיף פירות מז' המינים כגון תמרים או ענבים, ואם אין לו פירות מז' המינים יעשה בשאר פירות, ויאכל שיעור כזית (שו"ע רצא. בא"ח צו-ה).

ה. אם לא סעד עד שעה עשירית (15.50) יאכל יותר מכזית ופחות מכביצה, ומותר לאכול פירות וירקות אך לא ימלא כריסו מהם, בכדי שיהיה לו תיאבון לליל הסדר.

מצה עשירה

מותר לאכול מצה עשירה, דהיינו עוגה מקמח כשר לפסח שנילושה במי פירות ללא טיפת מים (שו"ע תמד-א) ומכיון שרבו החולקים בזה יש להימנע מכך (כה"ח תמד-מא. משנ"ב תעא יט-כ).

שתיית יין

אין לשתות יין משעה עשירית (15:50) והנוהגים לזמן על כוס יין גם בסעודה שלישית, ישתו מלא לוגמיו בלבד (משנ"ב תעא ו-ח. כה"ח רצא-כב).

צחצוח שיניים

טוב לצחצח שיניים אחר גמר אכילת חמץ, ויש להיזהר אם יורד לו דם, שלא יעשה כן בשבת (יבי"א ד-כז-ל. אול"צ ב-לה-ו). ואדם שיש לו שיניים תותבות יש להיזהר לא לאכול מאכלי חמץ שהיס"ב מליל שבת, וישפוך עליהם מים חמים להגעילן (שו"ע תקט-ה. מנ"י ח-לז).

שטיפת הרצפה

באופן שהתלככה הרצפה, יש להדיחה באופן מקומי ולגרורף עם מגב שאינו סופג (חזו"ע שבת ד-מט).

החלפת בגדים

החפץ להחליף בגדים של שבת לבגדי חג, רשאי כיון שנהנה מהם בשבת עצמה (שו"ע תקיד-ה) שהרי בגדי יו"ט צריכים להיות יותר יפים משל שבת (שו"ע תקכט-א. כה"ח-כג).

הכנות לליל הסדר

יש להיזהר שלא להכין משבת ליו"ט, ומהשקיעה מותר, והנוהגים כר"ת לא יעשו מלאכות דאורייתא, לפיכך אין לשקול מצות לצורך יו"ט או להכין חסה וכיו"ב, אולם מותר ביו"ט לשקול במשקל ידני (כה"ח תעג-צו. חזו"ע-עג. יחו"ד א-טז. הלי"ע א-שט).

טלטול המצות

אין לטלטל את המצות המיוחדות לליל הסדר, ורשאי להוציאם מהמקפא, ויטלטלם ע"י שיתן עליה דבר היתר (סוכריה וכיו"ב) ועדיף שימתין לבין השמשות (חזו"ע רס / רסו). ומי שהולך להתארח אצל אחרים אסור לטלטל את המצות עימו משום הכנה משבת לחול. ובדיעבד יש להקל לטלטלם מכיון שראויים לקטנים (כה"ח שח-מב / עב).

הוצאת מאכלים מהמקפא

במקום צורך גדול מותר להוציא מהמקפא בעוד היום גדול (שבט הקהתי א-קנח. חיי"א כלל קנג-ו).

הכנת הפמוטים

יש להכין מערב שבת סט נוסף של פמוטים, ואם לא הכין רשאי להוסיף שמן ולמשוך הפתילה למעלה, או להחליפה בפתילה אחרת ע"י טלטול מן הצד בקיסם וכיו"ב (רמ"א תקט-ז. רעק"א הגהות על הס"ז תקא-ז).

הדלקת נרות

יש להכין נר נשמה גדול שממנו ניתן להדליק מאש לאש את נרות יום טוב, ויש להזהיר שלא להקדים כיון שבשבת אסור להדליק ויש להמתין כחצי שעה אחר השקיעה, ולנוהגים כר"ת יש להמתין עד זמן ר"ת.

מוצ"ש-ליל הסדר

צליית הזרוע

לא צלה הזרוע מערב שבת, נחלקו הפוסקים אם ניתן לצלותו במוצאי שבת מכיוון שאינו נאכל (כה"ח תעג-סג) ולהלכה יש להקל לצלותו ע"י הבערה מאש לאש ביו"ט ע"מ לאוכלו למחר (שו"ת חזו"ע א-מג).

הפרשת חלה מהמצות

שכח ולא הפריש חלה מהמצות, אם אין לו מצות אחרות רשאי להפריש בליל יו"ט (כה"ח תמד-ה. תנז-טז).

בתפילת ערבית מוסיפים: אמירת 'ותודיענו' ואם שכח לאומרו, אם נזכר קודם שסיים את הברכה ואמר ברוך אתה ה' - חוזר ואומר, ואם חתם - לא יחזור ויסמוך על מה שעתיד להבדיל על הכוס, ונשים שטעו ולא אמרו 'ותודיענו' יאמרו 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' (שו"ע תצא.ב. חזו"ע-רסח).

אמירת הלל לנשים

נשים חייבות באמירת ההלל בליל פסח ויש להנהיגם שיאמרו אותו קודם אמירת הקידוש (יחו"ד ה-לד. חזו"ע-רל).

אמירת הקידוש בעמידה

מכיון שהקידוש שנאמר בעמידה משמש גם כהבדלה הנאמרת מיושב, מ"מ בני ספרד הנהיגים כדעת האריז"ל מקדשים בעמידה (כה"ח תעג-כ).

קידוש והבדלה

מכיון שהקידוש בליל הסדר הוא גם מוצאי שבת יש לעשות קידוש והבדלה ומברכים חמשה ברכות, והסדר הוא "קנהז" דהיינו יין (ברכת הגפן) **קידוש** (ברכת הקידוש) **נר** (ברכת מאורי האש על נר) **הבדלה** (ברכת המבדיל בין קודש לקודש) **זמן** (ברכת שהחיינו). ואין מברכים על בשמים בהבדלה זו כיון שהנשמה מענגת ע"י כניסת יו"ט (משנ"ב תעג-ג. כה"ח-יח) מי שחתם המבדיל בין קודש לחול במקום 'בין קודש לקודש' אין צריך לחזור (חזו"ע-ערב). ויש חולקים שצריך לחזור ולהבדיל (שבה"ל ח-קיח).

נר הבדלה

מכיון שבמוצאי שבת יש ענין לברך על נר קלוע, ניתן להכין נר להבדלה ע"י תחיבת פתילה נוספת בנר. או לחתוך מעט מנר הבדלה ולהניח בנייר כסף, ואין צריך לדקדק להשיג אבוקה. ובדיעבד יכול לברך על נר שהודלק לצורך יו"ט.

טעה ולא הבדיל

שכח וקידש ללא הבדלה: אם נזכר מיד בסיום הקידוש, אם לא שתה רוב כוס יעצור ויבדיל ואם שתה יקח כוס אחרת ויבדיל (כה"ח תעג-כב) אם נזכר קודם אכילת הכרפס יקח אז כוס אחר ויאמר את ברכת הבדלה, מכיון שאסור לאכול קודם הבדלה (באר משה ח-קפז) ואם נזכר קודם תחילת אמירת ההגדה יבדיל מיד. ואם נזכר אחר תחילת ההגדה לא יבדיל עד כוס שני אחר ברכת 'אשר גאלנו' והבדלה, אמנם ברכת מאורי האש רשאי לעשות גם באמצע ההגדה, ואם לא עשה כן יאמר אחר ברכת 'אשר גאלנו' ברכת מאורי האש ויבדיל, ואם נזכר באמצע הסעודה, יבדיל מיד (משנ"ב תעג-ה) ואם נזכר בסיום הסעודה או אחר ברכת המזון, יברך ברכת המזון והגפן והמבדיל על כוס שלישי. ואם נזכר באמצע ההלל יבדיל על כוס רביעי, ואם נזכר אחר כוס רביעי יחזור וימזוג כוס אחר ויבדיל עליו ויברך ברכת הגפן, כיון שהסיח דעתו מלשתות אחר כוס רביעי, ואם לא בירך 'מאורי האש' זמנה כל הלילה (חזו"ע רעא-ערב). ואם נזכר רק למחרת מבדיל והולך כל היום (שש"כ סב-יט).

ברכת אשר גאלנו

בברכת 'אשר גאלנו' יש נוסח "שנאכל מן הזבחים ומן הפסחים" ובזמן שליל פסח חל להיות בשבת י"א לשנות לומר: מן הפסחים ומן הזבחים כיון שאין מקריבים קורבן חגיגה בשבת, ולמעשה אין צריך לשנות מהנוסח, מכיון שזה בקשה לשנה הבאה (משנ"ב תעג-עב. שעה"צ-פ).

מכיון שליל הסדר חל במוצ"ש טוב להוסיף ולהרבות בסעודה זו כסעודה רביעית לכבוד דוד המלך (חיים לראש-א).

את אשר התעללתי

מעשה שהיה רגיל לספר הרבי מנחם מנדל מרימנוב זצ"ל. מעשה ביהודי שצעד לאיטו בדרך וכבש בידו, לפתע עבר פריץ והניף את מקלו ושעט ביהודי ושאל: כמה עולה הכלב הזה? היהודי נבהל וענה: זה לא כלב, זה כבש. ושוב הניף הפריץ האכזר את מקלו על גב היהודי ושאל כמה עולה הכלב הזה? והיהודי שוב התנצל, והשיב: זה לא כלב זה כבש. וכך הצליף פעם שלישית בגב היהודי, ושאל, והיהודי ענה, והחליט שהנקמה תבוא. לילה, חשוך, הארמון של הפריץ עולה באש, תוך כמה דקות כילתה האש את הארמון המפואר העשוי מעץ, הפריץ נותר ללא קורת גג.

הצעות רבות מקבלנים שונים זרמו לעבר הפריץ, כל אחד הרבה במחיר שהרי זו שעת רצון, והפריץ עיניו כלות, יום אחד הופיע אדם הנראה קבלן חשוב, ובפיו הצעה: לבנות את הארמון במחיר אפסי.

הפריץ הסכים ואכן יצאו לדרך, כאשר הגיעו למעבה היער, פנה הקבלן לפריץ, והראה לו עץ רחב, עב גזע, ואמר: זה העץ שיחזיק את הארמון, אנו צריכים למדוד את הקיפו, ואין בידי חבל מידה מספיק, לפיכך ביקש מהפריץ לחבוק בידיו את היקף העץ וכך יוכלו לאמוד את המידה, הפריץ חיבק את העץ, והקבלן לקח את חבל המידה והחל לקשור אותו על הפריץ, וכאשר הפריץ היה קשור היטב, הוציא הקבלן מקל והחל להצליף בפריץ: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב, תק! פעם ראשונה. ושוב הניף את מקלו ואמר: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב, תק!

פעם שניה. וכך פעם שלישית, הפריץ איבד את הכרתו, כשהוא שרוע על העץ, זב דם. בני ביתו חפשו אחריו עד שגילו את המחזה הנורא, הפריץ הובהל לביתו הזמני כשהוא סובל מחרדות קשות. רופאים שונים ניסו לרפא את דיכאונו של הפריץ שנכנס להזיות קשות, אך אף אחד לא הצליח להביא מזור למחלתו.

יום אחד הופיע רופא בחלוק לבן, והכריז אני מסוגל לרפא את הפריץ, אבל תנאי אחד בפיו: התהליך יהיה ארוך, גם אם תשמעו צעקות, זהו חלק מתהליך הרפואה. הרופא נכנס ונעל את החדר, על הספה נח הפריץ וכולו הוזה, ואז: הוציא הרופא מקל מכיסו, והחל להצליף בפריץ: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב, תק! פעם ראשונה. ושוב הניף את מקלו ואמר: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב, תק! פעם שניה. וכך פעם שלישית תק!. הרופא יצא מהחדר ואמר לסובבים: בעוד שעתיים תיכנסו לראות מה טיבו. מאותו זמן הפריץ הסתובב עם הגנה מיוחדת, ארבעה שומרי ראש רכובים על סוסים שמרו סביבו. היהודי המתין לנקמה השלישית.

יום אחד הפריץ יצא במרכבתו כאשר כל השומרים סביבו, היהודי ניגש לאדם שרכב על סוס והציע לו הצעה נדיבה: אתה רוצה מאה רובל? כן השיב האיש! כל מה שאתה צריך לעשות, זה להתקרב למרכבה של הפריץ ההוא, ולצעוק בחלון: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב. ואכן הלה פנה למרכבה וצעק: כשאומרים... זה הוא! הנה הוא! תפסו אותו! שומרי הראש שעטו לעבר הרכב על הסוס או אז פנה היהודי לעבר המרכבה שנותרה ללא הגנה, פתח את הדלת, הוציא מקל, והחל להצליף בפריץ: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב, תק! פעם ראשונה. ושוב הניף את מקלו ואמר: כשאומרים לך שזה כבש, זה כבש ולא כלב, תק! פעם שניה. וכך פעם שלישית תק!. בזה בא הפריץ על עונשו, כך פרעה. כך כל שונאי ישראל, יכירו וידעו מי מנהיג את העולם.